
EVALUERINGSRAPPORT: PROJEKT MIKROLÅN 2.0

Sociale Udviklingscenter SUS, oktober 2012

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. Indledning	3
Formålet med Mikrolån 2.0	3
Evaluering af projektets resultater	4
2. Baggrund for projektet	5
3. Mikrolånerne – hvordan er det gået?.....	6
Forløbet i hovedtræk	6
Rekruttering og godkendelse af virksomhedsidéer	6
Etablering af virksomheder – mod selvforsørgelse	7
Status på projektets smarte mål på brugerniveau	8
4. Et blik på metoden – hvad gør forskellen?	10
Forskellen – set fra en kommunal vinkel	10
Forskellen – deltagernes oplevelse.....	10
5. Implementering af mikrolån i Aarhus Kommune	16
Udfordringer i forbindelse med udbetaling af lån	16
Overvejelser til fremtidige mikrolånsforløb.....	17
Kan det betale sig?.....	18
Formidling af projektets resultater til andre kommuner.....	18
Implementering i Aarhus Kommune.....	19
6. Konklusion – mikrolån et blivende værktøj i beskæftigelsesindsatsen for socialt udsatte mennesker?	20

1. INDLEDNING

I juni 2010 iværksatte Socialt Udviklingscenter SUS i samarbejde med Aarhus Kommune projekt Mikrolån 2.0. Projektet er afsluttet i juni 2012. I det følgende gives en status på gennemførelsen af projektet og projektets resultater samt en evaluering af, hvordan det er gået de personer, der har fået mulighed for at etablere egen virksomhed gennem projektet. Projektet er finansieret via midler fra Socialministeriet.

FORMÅLET MED MIKROLÅN 2.0

Det overordnede formål med projektet har været at skabe sociale og økonomiske rammer for, at udsatte mennesker, der under normale omstændigheder ikke vurderes som kreditværdige og derfor ikke har mulighed for at optage lån til at starte egen virksomhed, får mulighed for at etablere sig i selvstændig beskæftigelse via mikrolån, coaching, forretningsrådgivning samt opbygning af social kapital. Med andre ord har projektets formål på den lange bane været at skabe mulighed for, at mikrolån bliver et reelt og blivende værktøj i beskæftigelsesindsatsen for udsatte borgere.

Projektets målgruppe har været personer med andre problemer end ledighed, der modtager kontanthjælp, førtidspension, revalidering eller sygedagpenge og som er bosiddende i Aarhus. Målgruppen kan med andre ord beskrives som socialt udsatte mennesker. Med socialt udsatte menes mennesker med sammensatte og komplekse problemstillinger, der fx lever i isolation eller generelt befinder sig i en svær livssituation, herunder mennesker med sindslidelse.

De projektnære mål har været:

- At give et antal udsatte mennesker mulighed for at starte deres egen selvstændige, erhvervsvirksomhed og samtidig medvirke til at øge deltagernes sociale kapital.
- At sikre erhvervs- og socialfaglig sparring og coaching i forhold til at udsatte borgere kan etablere sig som iværksættere.
- At videreudvikle og implementere erfaringerne fra det første mikrolånsprojekt i Aarhus Kommune.

Projektet sigtede på at inddrage minimum 20 personer i målgruppen direkte i projektaktiviteterne. Målet var at alle 20 projektdeltagere gennem deltagelse skulle opnå:

- Øget individuel empowerment og inklusion
- Forbedrede faglige kompetencer
- Forbedrede sociale kompetencer
- Øget social kapital
- Øget mulighed for hel eller delvis selvforsørgelse

Derudover har projektet haft følgende resultatmål:

- Mikrolån til udsatte implementeres som en del af beskæftigelsesindsatsen i Aarhus Kommune.
- Mindst 10 udsatte bliver optaget i mikrolånsprogrammet.
- Mindst 4 mikrolåntagere er delvist selvforsørgende ved projektophør.

- Mindst 2 mikrolåntagere er selvforsørgende ved projektophør.

EVALUERING AF PROJEKTETS RESULTATER

Som et led i gennemførelsen af projektet har Socialt Udviklingscenter SUS løbende indsamlet dokumentation af projektførelsen med henblik på evaluering af projektets resultater. Der har været to fokusområder for evalueringen. For det første er evalueringen gennemført med henblik på at afdække effekten for den enkelte borger i projektet i relation til projektets SMARTE mål på brugerniveau. For det andet har formålet været at beskrive mikrolånsmodellen, hvilke udfordringer der har været, samt hvordan modellen er tilpasset undervejs. Dette med henblik på at sikre, at der ved projektets afslutning var en velbeskrevet model klar til implementering.

Ved projektstart blev der udarbejdet personprofiler på de 19 personer, der blev rekrutteret til projektet. Der er løbende gennemført samtaler med projektets erhvervs- og socialfaglige medarbejdere om status og fremdrift for den enkelte deltager, herunder årsager til frafald, samt om strukturelle og forvaltningsmæssige udfordringer ved gennemførelsen af projektet.

Derudover er der gennemført interview og samtaler med projektdeltagere – mikrolånerne - ved projektets begyndelse, midtvejs og ved afslutning af projektet. 10 ud af de 12 personer, der har gennemført hele forløbet er interviewet, nogle flere gange i forløbet.

Ved projektstart blev der oprettet en arbejdsgruppe bestående af projektleder fra SUS samt relevante fagpersoner i Aarhus Kommune. Arbejdsgruppen har bidraget væsentligt til at finde løsninger på de strukturelle og forvaltningsmæssige udfordringer projektet er løbet ind i undervejs.

Afslutningsvis har SUS bedt CASA Analyse om at foretage en analyse af de kommunaløkonomiske virkninger af at iværksætte mikrolån for kontanthjælpemodtagere og førtidspensionister.

2. BAGGRUND FOR PROJEKTET

Projekt mikrolån 2.0. er en videreudvikling af projekt Mikrolån 1.0. som Socialt Udviklingscenter SUS gennemførte i 2007-2009 ligeledes i samarbejde med Aarhus Kommune. Der viste sig at være mange udfordringer forbundet med gennemførelsen af projekt 1.0. Udfordringerne kan opsummeres i følgende fire punkter:

- **Forsørgelsesgrundlag.** Hvordan sikres, at den enkelte mikrolåner er i stand til at opretholde sin overførselsindkomst, samtidig med, at han eller hun etablerer sig som selvstændig.
- **Finansiering og lånemodel:** Udvikling af en holdbar model for sikring af mikrokreditter, samt udvikle en model der sikrer, at eventuelle kreditorer ikke kan gøre udlæg i virksomheden.
- **Sagsbehandling.** Hvordan nedbringes sagsbehandlingstiden i kommunen, således at lang sagsbehandlingstid og for ringe kendskab til projektet ikke bliver en barriere. I projektet kom flere af deltagerne til at vente så længe på at kunne komme i gang (fx bevilling til kørekort), at motivationen for fortsat at deltage i projektet var faldet betydeligt.
- **Målgruppe:** Målgruppen for projektet var personer, der i det gamle matchgruppesystem kunne karakteriseres som matchgruppe 5, det vil sige personer med komplekse sociale problemer udover ledighed. Flere var aktive misbrugere, og mange var langt fra at være arbejdsmarkedsparate. Det betød at etablering og drift af egen virksomhed i realiteten ikke var mulig for mange af deltagerne.

I projekt Mikrolån 2.0. blev der taget højde for ovennævnte problematikker ved at udvikle en model, som i høj grad baserer sig på revalideringsbestemmelserne i Aktivlovens § 65. § 65 giver kommunen mulighed for at give revalidender rentefrit lån til etablering af egen virksomhed. Samtidig får revalidenderne forsørgelsesydelse i en etableringsperiode på 6 måneder med mulighed for forlængelse i en kortere periode. Forsørgelsesydelsen svarer til revalideringsydelsen. På den måde blev mikrolånernes forsørgelsesgrundlag sikret i etableringsperioden. Og der er udviklet en lånefinansieringsmodel, som ikke er baseret udelukkende på en banks velvillighed.

Udfordringer i forbindelse med trægheden i den offentlige forvaltning blev forsøgt løst ved, at al sagsbehandling (myndighedsudøvelse) blev samlet på én virksomhedskonsulent i jobcenteret, der har indgående kendskab til projektet og som kunne "sidde klar", når handling var påkrævet. Samtidig blev der i jobcenteret ansat en social- og erhvervsfaglig coach, som løbende har givet vejledning og støtte til mikrolånerne, og som også har haft et tæt samarbejde med den myndighedsudøvende virksomhedskonsulent.

Udfordringer omkring deltagernes kompetencer til at realisere en virksomhedssidé blev forsøgt løst ved i Mikrolån 2.0 at målrette projektet til personer, der i højere grad vurderedes at være i stand til at håndtere de personlige problemer eller lidelser de har (ud over ledighed), og som derfor måtte formodes at have en større parathed i forhold til at starte selvstændig virksomhed. Projektet blev derfor målrettet matchgruppe 2 i nuværende matchgruppesystem.

3. MIKROLÅNERNE – HVORDAN ER DET GÅET?

FORLØBET I HOVEDTRÆK

Projekt Mikrolån 2.0 har stort set fulgt tids- og aktivitetsplan som beskrevet i projektansøgning. Fra 1. juni 2010 til 31. maj 2012 blev der således gennemført følgende borgerrettede aktiviteter i projektet:

- Rekruttering af Mikrolånere – herunder grundig udvælgelsesproces fra 60 ansøgere til 19 deltagere i undervisningsforløb
- Udarbejdelse af personprofiler
- Regnskabskursus for potentielle mikrolånere
- Udarbejdelse af forretningsplaner
- Etablering af banksamarbejde med Merkur Bank
- Undervisning i markedsføring
- Iværksætterkursus – fire dages internat
- Indstilling til og udbetaling af mikrolån til 10 projektdeltagere
- Udvidelse af gruppen med yderligere 2 virksomheder
- Informationsmøde om forsikring for erhverv
- Kursus i SKAT for mikrolånere
- Momskursus for mikrolånere
- Etablering af samarbejde med systemet e-moms – et brugervenligt og billigt onlinebaseret regnskabsystem
- Informationsmøde om revision
- Produktion af hjemmesider og visitkort til alle virksomheder
- Netværksdage for mikrolånere – med fokus på erfaringsudveksling og gensidig sparring

REKRUTTERING OG GODKENDELSE AF VIRKSOMHEDSIDÉER

I efteråret 2010 gennemførtes et rekrutteringsforløb, hvor 60 borgere i målgruppen blev interviewet om deres forudsætninger, idéer, ønsker og eventuelle udfordringer i forbindelse med at etablere egen virksomhed. 19 borgere ud af de 60 interviewede blev udvalgt til at deltage i mikrolånsprogrammet. Udvælgelseskriterierne har gennem hele rekrutteringsprocessen været:

- Ansøgerens forretningsplan/idé
- Ansøgerens faglige forudsætninger for at realisere forretningsplanen/idéen
- Ansøgerens personlige forudsætninger, herunder motivation, for at realisere forretningsplanen/idéen

Ud af de 19 deltagere, har 13 gennemført hele uddannelsesforløbet, der indbefatter regnskabsførelse, markedsføring, moms- og skatteregler samt et 4-dages iværksætterkursus, hvor mikrolånerne støttes i at sætte ambitiøse mål og lave en klar plan for virksomheden. De seks, der ikke gennemførte uddannelsesforløbet faldt fra af følgende årsager:

- Deltagerens ønske om udelukkende at ville købe og drive en pølsevogn kunne ikke indfris
- Deltageren skulle gennemgå en større operation mens kurset blev afholdt
- Deltageren fik gennem projektets medarbejder tilbudt fast chaufførjob
- Deltageren udeblev fra projektaktiviteter og var ikke færdigbehandlet for alkoholproblematik
- Deltageren meldte selv fra før regnskabskurset, da et ønske om at få en et-årig uddannelse forud for deltagelse i projektet ikke kunne imødekommes.

Af de 13 borgere, der gennemførte uddannelsesforløbet, fik 10 godkendt indstillingen om at kunne optage et lån jf. Aktivlovens § 65 og dermed fortsætte i mikrolånsforløbet. I forhold til de resterende 3 deltagere blev det vurderet, at tiden ikke var moden - pga. af utilstrækkelige kompetencer og uklar forretningsidé - til at starte som selvstændig.

ETABLERING AF VIRKSOMHEDER – MOD SELVFORSØRGELSE

Som nævnt ovenfor fik 10 personer mulighed for at optage lån i kommunen. Etableringen af virksomhederne påbegyndtes i løbet af maj 2011. Udover de 10 personer blev én person overført til projektet fra det første mikrolånsprojekt, hvor vedkommende var påbegyndt etablering egen virksomhed, men stadig havde behov for faglig og social støtte. Og én person blev optaget i projektet i november 2011. Der er således 12 personer, som i perioden har optaget lån og løbende fået social- og virksomhedsfaglig støtte.

Forsørgelsesgrundlaget for de 12 personer var ved virksomhedsstart i maj 2011 således: 5 personer fik førtidspension, 6 personer fik kontanthjælp og overgik i forbindelse med virksomhedsstart til § 65 og fik dermed tilskud til forsørgelse, én person fik sygedagpenge og overgik til § 65 og fik tilskud til forsørgelse.

Perioden fra juni 2011 til maj 2012 har været afgørende for mikrolånerne, da det var i denne periode, at virksomhedsidéen skulle stå sin prøve, det egentlige produkt skulle udvikles og salget påbegyndes. 8 ud af de 12 mikrolånere har gennemført hele projektforløbet, mens 4 personer stoppede i løbet af efteråret 2011.

De 8 personer, der fortsatte i projektet, har alle etableret deres egne virksomheder, produktet er udviklet og salget er påbegyndt. 3 personer er ved projektets afslutning selvforsørgende via indtjening i deres virksomheder. De øvrige 5, alle førtidspensionister, har alle haft indtjening i deres virksomhed, men ikke i det omfang, at det har påvirket førtidspensionen.

De 8 mikrolånsvirksomheder er:

1. **Serviceringer.dk**
Rengøring
2. **RollingerDelux.dk**
Unika børnetøj og tasker og punge til mødre
3. **Micakids. Fri bevægelse for aktive børn**
Sportstøj til overvægtige børn

4. **Heart of the old west**
Udstilling og foredrag
5. **Sofiegraversen.dk**
Malerier og unika smykker
6. **Frisør**
7. **Regnskabsrådgivning**
8. **Rare Bird**
Unika tøjdesign til piger

De 4 personer, som stoppede i projektet i efteråret 2011, var alle kontanthjælpsmodtagere, da de begyndte i projektet. Tre personer valgte at stoppe på baggrund af en erkendelse af, at de – selv med støtte – ikke har været i stand til at sætte handling bag deres ideer. Alle giver dog udtryk for, at de gennem projektet fået viden og indsigt, de kan gøre brug af fremover. Der blev givet rådgivning i forbindelse med at træffe valget, men beslutningen var deltagerens egen. Den sidste person er gået i gang med uddannelse indenfor den branche (transport) vedkommende forsøgte at etablere virksomhed indenfor. Personen modtager løn i forbindelse med uddannelsen, og betragtes derfor som selvforsørgende.

STATUS PÅ PROJEKTETS SMARTE MÅL PÅ BRUGERNIVEAU

I projektansøgningen er der opstillet en række SMARTE-mål – kortsigtede såvel som langsigtede – for hvilken effekt og hvilke resultater mikrolånsprogrammet har for deltagerne. Med udgangspunkt i dataindsamlingen følger her en kort gennemgang af status på de enkelte målsætninger rettet mod deltagerne.

Oversigt over målsætninger og status i projektet

Målsætning – projektet skal...	Status 31. august 2012
... på kort sigt give et antal udsatte mennesker mulighed for at starte deres egen selvstændige erhvervsvirksomhed og samtidig medvirke til at øge deltagerens sociale kapital.	<ul style="list-style-type: none"> • 12 projektdeltagere har startet egen virksomhed – og fået udbetalt mikrolån på 5.000 – 42.000 DKK.
... give deltagerne øget individuel empowerment og inklusion	<ul style="list-style-type: none"> • Deltagerne har blandt andet gennem iværksætterkurset oplevet at overskride egne grænser og derigennem styrket selvtillid og tro på sig selv og egen virksomhed • Deltagerne tager generelt mere initiativ og ansvar for egen situation – fx for at få deres virksomheder godt fra start trods en langsommelig proces omkring udbetaling af mikrolån • En deltager har på eget initiativ taget kontakt til en coach, som hjælper med sparring og udvikling i forbindelse med salg og virksomhedsdrift
.... give deltagerne forbedrede faglige kompetencer	<ul style="list-style-type: none"> • Deltagerne har gennemført otte ugers kursusforløb i regnskab og deltaget i informationsmøder om SKAT, moms og markedsføring samt deltaget i fire dages iværksætterkursus - og derigennem styrket deres faglige kompetencer • De deltagere, der ikke er indstillet til mikrolån har også deltaget i faglige kurser og informationsmøder - og enkelte har opnået praktik eller ansættelse i andre virksomheder
... give deltagerne forbedrede sociale kompetencer	<ul style="list-style-type: none"> • Mikrolånerne har deltaget i iværksætterkursus – blandt andet med fokus på teamsamarbejde • Mikrolånerne har desuden deltaget i netværksdannende aktiviteter og

	flere deltagere mødes løbende uafhængigt af projektets planlagte aktiviteter
... give deltagerne øget social kapital	<ul style="list-style-type: none"> • Flere deltagere mødes løbende og giver gensidig sparring og støtte. Der er etableret et socialt netværk mellem mikrolånerne • Mikrolånernes status er ændret fra passive kontanthjælpsmodtagere eller førtidspensionister til mennesker på vej til at realisere deres drømme om at blive selvstændige erhvervsdrivende
... give deltagerne øget mulighed for hel eller delvis selvforsørgelse	<ul style="list-style-type: none"> • 3 mikrolånere er selvforsørgende i egen virksomhed • Én person er selvforsørgende gennem uddannelse • De øvrige 5 virksomheder har alle indtjening

Opsummerende kan det fremhæves, at 4 deltagere ud af 12 er selvforsørgende ved projektets ophør. 3 af disse personer i egen virksomhed etableret i forbindelse med projektet og én gennem løn ifm. uddannelse. Det skal i den forbindelse påpeges, at de fleste deltagere med førtidspension kæmper med en række udfordringer udover etablering og driften af virksomheden. Det betyder, at delvis eller fuld selvforsørgelse kun er realistisk på lang sigt. Af samtaler med førtidspensionister (se næste afsnit) fremgår dog meget tydeligt, at det at have startet egen virksomhed har meget stor betydning for selvværdet og identitetsfølelsen. Der er således ingen tvivl om, at projektets mere bløde mål indfries for denne gruppe. Den samfundsmæssige og samfundsøkonomiske gevinst ved at have førtidspensionister i gang med egen virksomhed frem for uvirksomhed bør også anerkendes i denne sammenhæng.

4. ET BLIK PÅ METODEN – HVAD GØR FORSKELLEN?

Mikrolån er et nyt tiltag i beskæftigelsesindsatsen. Derfor er det interessant at stille spørgsmålene: Hvad er det nye og anderledes i mikrolånsmodellen? Og hvad gør en forskel for projektdeltagerne?

FORSKELLEN – SET FRA EN KOMMUNAL VINKEL

Den lokale projektmedarbejder har en række bud. For det første peger han på, at tilgangen til borgeren er særlig. Der er fokus på muligheder, drømme og selvansvar. En ofte brugt sætning er: 'du behøver ikke komme, hvis du ikke har lyst – så er der bare mere tid til de andre'. Men deltagerne er meget bevidste om, at hvis de ikke deltager, vil de ikke kunne modtage hjælp og støtte fra projektets side. På den måde kommer den enkeltes motivation i højsædet. Den enkelte deltager behandles med accept og respekt. Der stilles krav om deltagelse og om at møde op gentagne gange, for at få mulighed for at få mikrolån – og ikke mindst hjælp og støtte fra en medarbejder, der tror på, at drømmen om selvstændig virksomhed kan blive en realitet. Desuden rummer alle projektets aktiviteter både et fagligt og et socialt aspekt, derfor vil der altid være noget at hente for deltagerne. Projektmedarbejderen fremhæver også hans ret til at sige nej til en deltager og sortere de 'uegnede' fra tidligt i processen. Her skal det understreges, at den lokale projektmedarbejder har fokus på, at deltagerne *selv* siger fra. Ved at stille en række spørgsmål til deltagerens tanker omkring fremtiden og deltagelsen i projektet, kan deltagerne selv træffe en velovervejet beslutning om, hvorvidt projektet og mikrolån i virkeligheden er noget for dem – om deres drømme er realiserbare. Frasorteringen sker således primært gennem deltagerens egne beslutninger. Derigennem tilstræbes, at de ikke lider nederlag ved at deltage i projektet.

Muligheden for at vælge borgere fra, har den almindelige virksomhedskonsulent i Jobcenteret ikke nødvendigvis i samme grad. Mikrolån er ikke for alle – det er den gængse beskæftigelsesindsats derimod. Derfor bliver både projektmedarbejderen og deltagerne i mikrolånsforløbet sat i en privilegeret situation - det danner grundlag for en ny relation mellem borger og system. Desuden styrkes deltagerens faglige, sociale og personlige kompetencer gennem deltagelse i særligt tilrettelagte kursusforløb og informationsmøder – med anerkendte og dygtige undervisere.

FORSKELLEN – DELTAGERNES OPLEVELSE

Som en del af erfaringsopsamlingen er der foretaget interview med mikrolånere på forskellige tidspunkter i projektforløbet – både med deltagere, der har haft succes med virksomheden, og deltagere, som ikke har. Interviewene er foretaget i forbindelse med fire dages iværksætterkursus i februar 2011, midtvejsevaluering juni 2011, og i december-februar 2011-12. 10 ud af 12 mikrolånere er interviewet undervejs i forløbet – enkelte i flere omgange.

I forbindelse med det intensive fire dages iværksætterkursus i februar 2011, fortalte nogle af mikrolånerne følgende om det særlige ved at deltage i projekt Mikrolån 2.0 og hvad de hver især havde fået - eller forventede at få - ud af forløbet:

"Jeg har lært at se mine svage side på dette her kursus [iværksætterkurset]. Før havde jeg det med at svæve helt heroppe og kun se de gode ting og ikke se de dårlige ting. Så det har været rigtig positivt for mig".

"Den opbakning, der har været i at være med i dette her projekt, det er alfa omega for mig."

"Jeg er førtidspensionist. Det er min store drøm at slippe det. Jeg har været førtidspensionist i 15-16 år".

"Om et år har jeg en indtægt, der gør at jeg ikke har samme stressniveau, som jeg har i dag. Jeg synes at det at være økonomisk presset giver stress. Der vil jeg gerne have en mere sikker økonomi"

Ved projektopstart ser mikrolånerne således projektet som en mulighed for at realisere deres drømme om at blive selvforsørgende – og om at komme ud af det offentlige system, de i mange år har været afhængige af. Drømmen og muligheden bliver realiserbar, fordi de oplever at få opbakning og vejledning fra projektets side og fordi de arbejder med deres egne kompetencer på nye måder. På denne måde bekræfter interviewene projektmedarbejderens antagelser om, at projektet møder borgerne på en anderledes måde.

I forbindelse med udarbejdelse af midtvejsrapport juni 2011 blev de to mikrolånere, der på det tidspunkt var kommet længst med deres virksomheder interviewet for at få en forståelse af, hvad der havde gjort, at netop de var kommet så langt.

Den ene mikrolåner fortæller, at han havde gået med tanken om at blive selvstændig længe og at han derfor ringede til Jobcenteret i Aarhus Kommune, for at høre om der var mulighed for at få økonomisk støtte til at starte sin egen virksomhed. Derigennem kom han med i projektet. Han mener, at projektet er unikt, fordi det giver ham:

- Adgang til kapital – et mikrolån – som er en afgørende forudsætning for, at han kunne starte sin egen virksomhed.
- Hjælp til at starte virksomheden op – fx støtte til at få et kørekort og mulighed for at få løbende rådgivning, sparring og faglig opkvalificering gennem fx regnskabskurset.

Den anden mikrolåner havde ikke i samme omfang behov for lån, men det at kunne fastholde forsørgelsen i etableringsperioden har været en væsentlig faktor. Han supplerer med, at projektet har:

- Givet ham mod på at komme i gang. Fx har det haft stor betydning at få viden om regnskab, skat og moms. Det har skabt overblik og en god fornemmelse af hvad der skal til, når man har en virksomhed.
- Gjort ham mere aktiv og opsøgende. Både i forhold til at få nye og flere opgaver, og i forhold til at få mere viden om den branche han arbejder i - transportbranchen. Fx har mikrolåneren været meget god til at bruge sit netværk målrettet ift at få nye opgaver.

På et personligt plan oplever mikrolåneren, at det at være med i projektet og starte egen virksomhed har gjort ham mere stabil som person. Han oplever, at han allerede har fået mange erfaringer, han kan trække på, og som han selv udtrykker det, *"man bliver mere voksen med tingene"*.

Begge mikrolånere peger på, at den lokale projektmedarbejder har et kæmpe netværk, som kan hjælpe mikrolånerne godt i gang – og at det letter det pres, der i forvejen ligger på deres skuldre i forbindelse med virksomhedsopstart. Fx har projektmedarbejderens netværk givet mikrolånerne adgang til viden om og fordelagtige aftaler med forsikringselskaber og revisionselskaber.

Med hensyn til iværksætterkurset – der udgør et væsentligt element i mikrolånsmodellen – fortæller den ene mikrolåner, at kurset har fået ham til at tænke over, hvordan han er som person. Han er fx blevet opmærksom på at være mere aktiv og udfarende i stedet for afventende. Mikrolåneren afslutter med, *”der er ikke noget, der kan blive stort, hvis ikke man knokler for det i et år eller to”*.

Den anden mikrolåner fortæller om iværksætterkurset, at han umiddelbart efter kurset tænkte meget over de nye tilgange han var blevet introduceret til. Her understreger han især forståelsen af, hvad der sker, når der sker forandringer og hvordan man skaber nye muligheder for sig selv.

Mikrolåneren fremhæver også sin egen indstilling og personlighed som en væsentlig årsag til, at han har formået at udnytte den hjælp, han har fået fra projekt Mikrolån til at komme hurtigt i gang med sin virksomhedsopstart. Han karakteriserer sig selv som typen, der handler. Derfor kastede han sig også ud i at finde kunder umiddelbart efter iværksætterkurset – og det har givet pote. Her pointerer han dog også, at hans forretningsidé har været let at gå til:

”...der skulle ikke så meget til at starte op for mit vedkommende. Bare nogle produkter, en støvsuger, nogle klude og viskestykker. Og så fik jeg nogle venner og bekendte til at køre for mig til at starte med”

Fra december til februar 2012 blev 5 mikrolånere interviewet, derudover blev der i forbindelse med netværksdag for mikrolånerne i februar 2012 sat fokus på udfordringer i forbindelse med at drive egen virksomhed og fastholdelse motivation og gåpåmod.

I det følgende gives et sammendrag af 3 af interviewene med fokus på, hvordan mikrolånerne oplever, at det har gjort en forskel at være med i projektet.

Hanne

Hanne har været på førtidspension i flere år. Siden 2007 har hun arbejdet med børn fra et indianerreservat i USA. Det er der kommet en foto- og kulturformidlende udstilling ud af. Men for at kunne sætte udstillingen i produktion, var det nødvendigt med startkapital. Derfor blev hun en del af projekt Mikrolån.

I 2011 har Hannes projekt fået en forrygende start. Hun har haft udstillinger i hhv. Norge, København og Aarhus. Hun har holdt oplæg for adskillige skoleklasser om udstillingen. Hun har haft en god omsætning og masser af medieomtale. Og der er mange flere opgaver i støbeskeen. Så fremtiden tegner lys og Hanne er fuld af energi og selvtillid efter den succesfulde start.

Ifølge Hanne bygger succesen først og fremmest på, at hun har et godt produkt – en flot produceret fotokunstudstilling, der sammen med hendes foredrag om indianernes liv og kultur er en oplagt måde at gøre historie- og geografibøgerne levende for skolebørn. Så fremover satser Hanne på flere oplæg for skoleklasser og udstillinger på biblioteker, børnekulturhuse mv.

Hannes projekt har været undervejs før hun kom ind i projekt Mikrolån – men mikrolånet og den tilknyttede sparring

og rådgivning undervejs har været kickstarteren. Lånet har givet hende mulighed for at producere udstillingen og rådgivningsaktiviteterne undervejs har rustet hende til at drive virksomheden. Særligt det 4-dages iværksætterkursus har været en stor hjælp ift. at arbejde med motivation, troen på succes og værktøjer til at lægge en strategi for virksomheden. Nu er målene, som Hanne satte på internettet, imidlertid indfriet (langt hurtigere end forventet) - så Hanne har skrevet 'endnu et coachingforløb med på sin ønskeseddel, for at få sparring til at lave en ny langsigtet strategi for virksomheden.

Men hvordan kan en kvinde, der i flere år har været på førtidspension, knokle og have stor succes med egen virksomhed? Ifølge Hanne skyldes det først og fremmest, at hun gennem Mikrolån har fået mulighed for at arbejde med det hun brænder for og er god til – og at hun selv kan tilrettelægge sin arbejdsdag. Om hun kommer helt ud af sin førtidspension er endnu uvist – og under alle omstændigheder har det længere udsigter. Men det at drive egen virksomhed har stor betydning for hendes livskvalitet:

- Hun er i færd med at udleve sin drøm og har et meningsfyldt arbejde
- Et lån i trygge rammer betyder, at hun ikke har en sort sky af bekymringer omkring store afdrag på banklån hængende over hovedet
- Hendes netværk af sociale kontakter er udvidet, fordi hun driver virksomhed – og hun har noget at byde ind med i sociale sammenhænge, fordi hendes liv har fået nyt indhold
- Hun definerer sig ikke som førtidspensionist - men har en identitet som selvstændig erhvervsdrivende

Som Hanne siger: *'Det betyder noget, at man ikke bare er placeret på førtidspension, men at man har en rolle i samfundet'.*

Julie

Julie har gennem flere år været på førtidspension - men sideløbende designet, produceret og solgt smykker samt billedkunst gennem sin hjemmeside. Julie så projekt Mikrolån som chancen for at udvikle sit design og kunst fra hobby til egentlig levevej.

Gennem de seneste par måneder har udviklingen af virksomheden taget fart. Hendes hjemmeside får flere og flere besøgende, den får mere og mere opmærksomhed og hun har haft lidt julesalg af sine smykker. Hun har også udstillet et udvalg af sine billeder på to gallerier – dog har udstillingerne endnu ikke givet salg. I forbindelse med den anden udstilling har hun oplevet en vis modstand. Hun har udstillet en lille serie erotiske billeder, som udstillerne efterfølgende fandt stødende og valgte at tage ned uden at orientere Julie om det. Julie er selv overrasket over sin egen reaktion i den forbindelse. Hendes typiske reaktion ville være at 'gå ned' og miste modet – men i stedet har det givet hende ekstra blod på tanden, og hun ser det som et positivt tegn, at hendes billeder kan vække opsigt. Hun har mere mod på at eksponere sig selv og oplever stor opbakning fra alle omkring hende. Selvtilliden er i top og hun har stor tro på virksomhedens fremtid.

Så der er uden tvivl sket en udvikling hos Julie gennem det sidste års tid. Dels har hun arbejdet meget med sig selv og med at tage udfordringer knyttet til sit privatliv op – og det har givet hende fornyet energi, som hun kan bruge på sin virksomhed. Hun er optaget af at lægge offer-rollen fra sig og i stedet fokusere på det, der giver hende konstruktiv energi. Desuden bruger hun sin kæreste – der selv er succesfuld selvstændig erhvervsdrivende – som sparringspartner. Samtidig har hun gennem projekt Mikrolån fået:

- Muligheden for at tage sin virksomhed til et nyt niveau og er blevet klar over, hvor meget virksomheden betyder for hende – at det er det vigtigste i hendes liv. En hjælp til at afklare med sig selv, hvad hun egentlig vil.
- Redskaber, som har hjulpet hende med at udvikle virksomheden – særligt regnskabskurser, kurser i

forsikring, moms, skat mv. Og ikke mindst internettet med Peter Møhring (coach) som gav hende redskaber til at arbejde med motivation, ressourcer og kompetencer i udfordrende situationer – alt sammen redskaber hun stadig bruger. En – ifølge Julie – uundværlig del af mikrolånsforløbet.

Julie fortæller også, at: *'Når man er på førtidspension føles det tit som om man er opgivet af alle. Men pludselig får man følelsen at folk gerne vil en det godt og tror på en. Så får man også en ansvarsfølelse over for en selv og andre'*. Det er da også en vigtig ting hun tager med fra mikrolån: at hvis man vil være selvstændig og have succes er det op til en selv.

Det næste stykke tid fokuserer Julie fokus på at hendes hjemmeside, design og kunst bliver synlig. Hun er optaget af synlighed og salg, for at komme et skridt videre og få en større omsætning. Desuden overvejer hun at søge ind på Kunstakademiet, for at blive dygtigere og få den anerkendelse, der følger med. Det har hun gennem den seneste tid fået mod på – selvom hun er i tvivl om, hvorvidt hun kan gennemføre en uddannelse. Men siger samtidig: *'hvis jeg nogensinde skal gennemføre en uddannelse, så skal det være der – for det er det jeg brænder for!'*. Det betyder dog ikke at hun vil opgive sin virksomhed – den skal leve videre ved siden af studierne, for Julie vil være selvstændig erhvervsdrivende og klare sig selv uden overførselsindkomst fra det offentlige!

Anders

Anders har været på kontanthjælp og uden for arbejdsmarkedet gennem flere år. Han søgte i sin tid mikrolån til at starte op som selvstændig tekstforfatter og konceptudvikler til web og reklame. Efter seks måneder på forhøjet revalideringsydelse blev ydelsen forlænget med yderligere en måned – med henblik på at konsolidere virksomheden. I dag er Anders dog uafklaret omkring sin situation. Af forskellige årsager – fx manglende salg, finanskrise og sort uheld – er det ifølge Anders ikke lykkedes at skaffe tilstrækkeligt mange kunder til at konsolidere virksomheden. Lige nu er spørgsmålet derfor, om Anders skal tilbage på kontanthjælp eller om han får mulighed for at leve en-to måneder af et tilgodehavende fra SU-styrelsen og geninvestere i sin virksomhed.

Uanset hvad der sker, har Anders ikke opgivet tanken om at drive selvstændig virksomhed som tekstforfatter. Selvom han måske er nødsaget til at lukke sin virksomhed i nogle måneder har han et mål om at starte virksomheden op igen. Han er gennem de sidste måneder blevet en del erfaringsrigere: Væsentligst er, at det kræver systematik og masser af salg og opsøgende arbejde, hvis man skal skaffe kunder til sin virksomhed. Anders har fra start set projektet som alle tiders chance – og hans deltagelse i projektet har udvidet hans netværk og gjort ham klogere på, hvad det vil sige at drive egen virksomhed. Desuden har han lært mere om sig selv og sine egne reaktioner i en ny og uvant situation som virksomhedsejer – han har set hvad det kræver og hvor svært det kan være at sælge sig selv og sin virksomhed.

Ifølge Anders kommer alle mikrolånerne ind i projektet med en historie og en bagage, hvor de har været en del af det kommunale system gennem længere tid. Men i Mikrolånsprojektet fokuseres der i stedet på mikrolånerne som virksomhedsejere og man bliver mødt med en stor velvilje, som sjældent opleves i et system, hvor *'man tit føler sig som et nummer i systemet'* – som Anders siger. At være en del af mikrolånsprojektet har med andre ord betydet:

- Tro på en fremtid for Anderss virksomhed
- Udvikling af faglige kompetencer og erfaringer med, hvad det vil sige at drive selvstændig virksomhed
- En ny identitet som virksomhedsejer – snarere end kontanthjælpsmodtager
- Styrket ønske om og tro på at komme ud af kontanthjælpssystemet på sigt

Anders peger dog også på enkelte forslag til, hvordan projektets støtte og rådgivningsindsats kan forbedres. Fx mener han, at kommunen med fordel kan være opmærksom på at seks måneder er relativt kort tid til at opbygge en virksomhed – særligt når de seks måneder også inkluderer en sommerferieperiode, hvor mange potentielle kunder

arbejder på lavt blus. Desuden kan kommunen og projektmedarbejderne forberede mikrolånerne bedre på at det kan tage tid at bringe alt papirarbejde i orden i forbindelse med lånetablering i en stor kommune med mange involverede – så er skuffelsen mindre fra mikrolånernes side, når lånetableringen trækker ud.

Anders' fremtidsplaner er, at han gerne vil ud af systemet og kontanthjælpen, hvor han oplever at handlemulighederne er meget begrænsede. Tanken er at søge et job – evt. et der ikke ligger i tråd med hans akademiske kompetencer - så han får en fast indkomst og mulighed for at drive sin virksomhed på deltidsbasis. Denne gang rustet af erfaringer og viden fra projektet.

Fra interviewene kan generelt fremhæves, at projektet har givet:

- Netværk af sociale kontakter er udvidet, via virksomhedsdrift – og man har noget at byde ind med i sociale sammenhænge, fordi livet har fået nyt indhold
- Tilegnelse af en række værktøjer, som kan bruges til at tackle udfordringer og uvante situationer i forskellige sammenhænge – private såvel som arbejdsrelaterede.
- Redskaber, som har hjulpet med at udvikle virksomheden – særligt regnskabskurser, kurser i forsikring, moms, skat mv. Og ikke mindst iværksætterinternatet, som gav redskaber til at arbejde med motivation, ressourcer og kompetencer i udfordrende situationer.
- Udvikling af faglige kompetencer og erfaringer med, hvad det vil sige at drive selvstændig virksomhed
- Et lån i trygge rammer betyder, at man ikke har en sort sky af bekymringer omkring store afdrag på banklån hængende over hovedet

I interviewene peger deltagerne både på et stort personligt og et stort arbejdsmæssigt udbytte af deltagelse i projektet. Et helt gennemgående træk i interviewene er deltagerens oplevelse af at få en ny identitet som selvstændig erhvervsdrivende. Som en udtrykker det:

”Det betyder noget, at man ikke bare er placeret på førtidspension, men at man har en rolle i samfundet”

På det tidspunkt interviewene er foretaget havde mikrolånerne arbejdet omkring et halvt år med deres virksomheder og projektet nærmede sig sin afslutning. I løbet af efteråret var 4 personer faldet fra og igennem interviewene og samtalerne var det samtidig tydeligt, at der er en række udfordringer forbundet med at etablere egen virksomhed.

Det handler især om:

- Salg og markedsføring
- Opskalering af produktion
- Fastholdelse af egen motivation og drive
- Arbejde alene og hjemme

Det er derfor vigtigt at understrege, at mikrolånsmodellen ikke i sig selv sikrer mikrolånsvirksomhederne – når det gælder produktion og salg agerer mikrolånsvirksomhederne på lige vilkår med andre virksomheder. Derfor er en god og let tilgængelig forretningsidé afgørende for virksomhedernes succes.

5. IMPLEMENTERING AF MIKROLÅN

Sideløbende med de konkrete aktiviteter målrettet deltagerne i projektet blev der arbejdet med at videreudvikle og implementere en egentlig model for mikrolån, således at tiltaget efter projektophør kunne fortsætte i Aarhus Kommune som en del af kommunens beskæftigelsesindsats.

I det første mikrolånsprojekt – forløber for nærværende Mikrolån 2.0 - blev det, som nævnt i indledningen, tydeligt at der var en række strukturelle problematikker, der udfordrede modellen og mikrolånernes mulighed for at etablere sig som selvstændige.

Selvom Projekt Mikrolån 2.0 indledningsvist tog hånd om de strukturelle barrierer, der viste sig i første mikrolånsforløb, har der også i dette projektforsøg vist sig en række udfordringer. Det gælder særligt udfordringer i forbindelse med Jobcenterets decentrale organisationsstruktur, der blandt andet har vanskeliggjort processen omkring udbetaling af lån til mikrolånerne. Sagsbehandlingen har i den forbindelse trukket ud og vist sig at rumme flere barrierer end forventet.

UDFORDRINGER I FORBINDELSE MED SAGSBEHANDLING

I forbindelse med midtvejsevalueringen i juni 2011 fremgik det tydeligt, at den største udfordring i forbindelse med udbetaling af mikrolånet har været, at sagsbehandlingen er en tidskrævende proces. Intentionen var, at sagsbehandlingen skulle være overstået og mikrolånene udbetalt senest en måned efter iværksætterkurset, for at udnytte at mikrolånernes motivation og selvtillid var i top, da de vendte hjem fra kurset. Men sådan gik det ikke.

For det første var den oprindelige tanke, at sagsbehandlingstiden blev lettet ved at samle al sagsbehandling – herunder udbetaling af mikrolån - hos én virksomhedskonsulent med grundig viden om projektet. I Aarhus Kommune er Jobcenteret imidlertid bygget op omkring en decentral struktur, der betyder at lånet skal udbetales af deltagerens individuelle ydelsessagsbehandler – som er tilknyttet lokale centre. Her opstod en væsentlig udfordring, da informationen til de decentrale ydelsessagsbehandlere viste sig ikke at have været tilstrækkelig. Det betød, at projektet blev mødt med en vis usikkerhed og modstand fra de enkelte centre og sagsbehandlere – og at udbetalingsprocessen derfor blev forsinket. Usikkerheden kom primært til udtryk gennem spørgsmål som:

- Er det lovligt at udbetale mikrolån?
- Jeg har brug for grundig information om modellen, inden jeg udbetaler mikrolån.
- Hvem har udgiften? Projektet eller lokale centre i Jobcenteret?
- Hvordan håndterer jeg rent teknisk udbetaling af lånet?

Der var på forhånd taget en ledelsesmæssig beslutning om at inddrage førtidspensionister i projektet, da de er en særdeles relevant målgruppe for mikrolån. Førtidspensionister bevarer førtidspensionen som forsørgelsesgrundlag ved opstart med mikrolån efter Aktivlovens § 65. Selvom førtidspensionisterne allerede er sikret deres forsørgelsesgrundlag, er de omfattet af revalideringsbestemmelserne. Det, at de beholder deres pension, betyder, at de har bedre rammer for at etablere deres virksomhed. Eksempelvis

mister de ikke, ligesom revalidenderne, en forsørgelsesydelse efter seks-ni måneders virksomhedsetablering. De har således bedre tid til at konsolidere deres virksomheder og afbetale deres lån.

Med andre ord var udfordringerne knyttet til udbetaling af mikrolån hovedsageligt et udslag af en decentral struktur i kommunen, som førte til:

- usikkerhed omkring mikrolånsmodellen og dens juridiske grundlag
- manglende information om model og procedurer
- manglende kendskab og ejerskab fra decentrale ledere side og
- usikkerhed omkring ressourcspørgsmål i forbindelse med udbetaling af mikrolån

Udfordringerne blev håndteret med grundig information til decentrale ledere og ydelsessagsbehandlere – en informationsproces, der forsinkede sagsbehandlingen væsentligt. Sagsbehandlingstiden blev yderligere forlænget, da informationen omkring de tekniske procedurer i forbindelse med udbetaling af lånet tilsyneladende var utilstrækkelig. Det betød, at flere lån blev udbetalt forkert – som tilskud – og at flere mikrolånere derfor modtog rykkerbreve for tilbagebetaling af lånet samme dag, som lånet var blevet udbetalt. Rykkerbrevene skabte stor frustration hos flere mikrolånere, der i forvejen var påvirkede af, at lånet ikke var blevet udbetalt pr. 1. april som lovet.

OVERVEJELSER TIL FREMTIDIGE MIKROLÅNSFORLØB

I forbindelse med håndtering af ovennævnte udfordringer er to løsningsmodeller blevet drøftet:

- 1) At der arbejdes med en model, hvor selvstændig virksomhed (herunder mikrolån) samles i én gruppe i Jobcentret. Gruppen tilknyttes en ydelsessagsbehandler. Gruppen/ydelsessagsbehandleren får kompetence til at bevilge mikrolånene. I denne model sikres et højt vidensniveau om selvstændig virksomhed, da det er de samme personer, der sidder med alle (eller mange) sager på dette område. Samtidig spares de decentrale enheder for at skulle udføre en opgave, der for den enkelte ydelsessagsbehandler vil være så sporadisk, at det er svært at sikre og fastholde tilstrækkelige viden.
- 2) At sikre grundig information til ydelsessagsbehandlere, der skal behandle mikrolånernes sager. Informationsgangen kan fx være:
  - De decentrale ydelsessagsbehandlere modtager et brev, der tydeligt beskriver projektet og hvad det betyder for den enkelte ydelsessagsbehandler. Brevet indeholder desuden en invitation til at deltage i et møde om mikrolån.
  - Der afholdes et møde med ydelsessagsbehandlere, hvor der gives grundig information om projektet og procedurer for udbetaling af mikrolån. Herunder ressourcspørgsmål og juridiske spørgsmål.
  - I al information til ydelsessagsbehandlere, tydeliggøres ledelsesmæssig opbakning til at anvende mikrolånsmodellen.

Desuden understreges betydningen af en alliance mellem en virksomhedskonsulent/sagsbehandler og social- og erhvervsfaglig coach endnu en gang. Sagsbehandleren er fagligt bedre rustet til at håndtere de spørgsmål, der opstår i forbindelse med konkrete ydelser, fx udbetaling af mikrolån. Her er det desuden væsentligt, at sagsbehandleren er fortaler for projektet og har en vis pondus i systemet og dermed den nødvendige gennemslagskraft over for sine kollegaer.

En anden overvejelse går på, hvordan mikrolånernes motivation og selvtillid bevares i ventetiden fra iværksætterkurset til sagsbehandlingen er overstået og mikrolånet udbetalt. For det første er det vigtigt, at såvel projektgruppen som mikrolånerne har realistiske forventninger til, hvornår mikrolånet vil blive udbetalt. Både i Mikrolån 1.0 og Mikrolån 2.0 har sagsbehandlingstiden været to måneder – og det er tilsyneladende urealistisk at sagsbehandlingen kan ske hurtigere. Derfor vil det være en fordel at melde det klart ud til mikrolånerne, så de ikke skuffes over, at processen trækker ud. Det er også en overvejelse værd at styrke opmærksomheden på at bevare mikrolånernes motivation i mellemtiden – fx gennem opfølgende møder eller sociale aktiviteter kort efter iværksætterkurset.

De mange strukturelle og forvaltningmæssige udfordringer, som er opstået undervejs i projektperioden er blevet drøftet og langt hen af vejen løst af projektgruppen. Igennem projektperioden er der således fundet holdbare og implementerbare løsninger på en lang række juridiske og strukturelle barrierer for mikrolån, og der er udviklet en række redskaber, som kan bruges fremadrettet. Redskaberne kan downloades på www.sus.dk.

KAN DET BETALE SIG?

Ved afslutningen af projektet bad Socialt Udviklingscenter SUS CASA, Center for Alternativ Samfundsanalyse, om at foretage beregninger af de økonomiske fordele og ulemper ved mikrolån. Med udgangspunkt i de omkostninger indsatsen har haft i Aarhus kommune viser beregningerne, at der er en økonomisk gevinst, hvis blot 6 % af deltagerne bliver selvforsørgende i en 5-årig periode. Det vil sige, at hvis 1,2 person ud af et hold på 20 borgere efterfølgende er selvforsørgende i 5 år, har investeringen tjent sig hjem. Notat med økonomiske beregninger kan downloades på www.sus.dk

FORMIDLING AF PROJEKTETS RESULTATER TIL ANDRE KOMMUNER

Med henblik på projektets langsigtede mål - at skabe mulighed for, at mikrolån kan blive et blivende værktøj i indsatsen for socialt udsatte mennesker – har der undervejs i projektperioden været opmærksomhed på at genere viden og redskaber, der også kan anvendes i andre kommuner.

Der har samtidig undervejs i projektperioden været stor interesse omkring projektet både fra medier og andre kommuner. Projektet har således flere gange været omtalt i landsdækkende såvel som lokale nyhedsmedier, fx DR, TV2, Aarhus Stiftstidende, Radio24syv.

Socialt udviklingscenter SUS fik derfor en særlig bevilling fra Socialministeriet til at udbrede kendskabet til mikrolån. I denne forbindelse er der udarbejdet en håndbog for mikrolån, der beskriver modellen og giver en step by step guide til, hvordan man som kommune kan komme i gang med mikrolån. Håndbogen samt redskaber udviklet i forbindelse med Mikrolån 2.0 kan downloades på www.sus.dk.

IMPLEMENTERING I AARHUS KOMMUNE

I Aarhus kommune har man på baggrund af projektets gode erfaringer valgt at gøre mikrolån til et permanent tilbud i beskæftigelsesindsatsen. Den social- og erhvervsfaglige medarbejder, som var ansat i projektet, er fra projektophør fastansat i kommunen til at videreføre tilbuddet. Der er blevet udpeget en tovholder for iværksættervirksomhed i hver afdeling, således at tilbuddet bredes ud i jobcenteret. Tovholdergruppen skal fungere som en samarbejdende enhed i jobcenteret på tværs af de eksisterende afdelinger.

6. KONKLUSION – MIKROLÅN ET BLIVENDE VÆRKTØJ I BESKÆFTIGELSESINDSATSEN FOR SOCIALT UDSATTE MENNESKER?

Evalueringen af projekt Mikrolån 2.0 viser, at mikrolån betaler sig som en del af beskæftigelsesindsatsen – både for den enkelte borger og for kommunen.

Evalueringen viser samtidig, at mikrolån ikke er for alle. Motivation, viljestyrke, kompetencer og ikke mindst en god forretningsidé er alle nødvendige ingredienser for, at det kan lade sig gøre at realisere drømmen om egen virksomhed. Vi har i projektet set, at mange udsatte borgere, mod gængs forventning, har eller kan udvikle disse egenskaber.

Det skal dog også påpeges, at mikrolån er ikke en nem løsning. Det er vigtigt at understrege, at mikrolånsindsatsen ikke alene har handlet om udlån af penge. Selve mikrolånet er blot en af mange komponenter, som indsatsen består af. Erfaringsopsamlingen fra projektet viser, at udover selve muligheden for at låne penge er der en række elementer, som er mindst lige så vigtige:

- At deltagerne for mulighed for at tilegne sig de nødvendige kompetencer – fx moms, skat, markedsføring, mv...
- At deltagerne har adgang til løbende og kvalificeret støtte og sparring – både erhvervsmæssig og socialt
- At deltagerne motiveres og får redskaber til at gennemgå en personlig udvikling, hvor de i højere grad tager ansvar for eget liv og udvikling (personer der over en længere periode har været på kontanthjælp eller førtidspension vil ofte have behov for støtte til at komme ud af klientrollen)
- At deltagerne deltager i et fælles forløb – hvor der er mulighed for sparring med ligesindede, at finde fælles løsninger og indgå i netværk med hinanden

Formålet med Mikrolån 2.0 var på lang sigt at skabe mulighed for, at mikrolån kan blive et blivende værktøj i indsatsen for socialt udsatte mennesker – også i andre kommuner. Evalueringen af projektet viser, at for nogle socialt udsatte borgere er det at etablere egen virksomhed en virksom vej ud af ledighed og en vej til øget livskvalitet. Mikrolån giver disse borgere denne mulighed.